Соломаха Н. Г.
кандидат сільськогосподарських наук,
науковий співробітник
Короткова Т. М.
тимчасово виконуюча обов'язки директора,
науковий співробітник
Державного підприємства "
Маріупольська лісова науково-дослідна станція"
с. Лісне, Волноваський район, Донецька область, Україна

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА "МАРІУПОЛЬСЬКА ЛІСОВА НАУКОВО-ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ" В ОХОРОНІ, ЗАХИСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДОВКІЛЛЯ ДОНЕЧЧИНИ

Державне підприємство «Маріупольська лісова науково-дослідна станція» (далі – ДП «Маріупольська ЛНДС»), одна з найстаріших науково-дослідних установ лісової галузі в Україні, засновано 23 червня 1892 р., як Велико-Анадольську дільницю «Особливої експедиції з випробування та обліку різноманітних заходів та прийомів лісового і водного господарства в степах Росії» під керівництвом В. В. Докучаєва. Завданнями експедиції було створення лісових степових масивних та смугових насаджень, заліснення невгідь, балок, ярів та берегів річок, облаштування водойм, садів тощо, адже небувалої сили посухи й пилові бурі наприкінці XIX століття знищили природний рослинний покрив та призвели до масштабного руйнування ріллі, загибелі врожаю, і, як наслідок, голоду серед населення. Прикінцевою метою діяльності експедиції було визначення і розробка стратегічних шляхів та методів запобігання руйнуванню найродючіших чорноземів Степової зони, унеможливлення повторення великомасштабних екологічних катастроф у майбутньому.

Лісові насадження установи створювались впродовж 1892–1967 рр. на площі понад 300 га у південно-східному степу на вододілі рік Дінця і Дніпра. Ґрунти – чорноземи звичайні середньогумусні, сформовані на важко-

суглинистих лесових породах під різнотравно-типчаково-ковиловою рослинністю. Основний обсяг науково-дослідних робіт початкового етапу було виконано під керівництвом та за участі першого завідувача дільниці Г. М. Висоцького (1892–1904 рр.). На сьогодні ліси установи – це зразкові натурні об’єкти, приклад стійких лісобіологічних систем у Степовій зоні. Насадження є переважно високобонітетними дібровами IX – XII класів віку з середньою повнотою 0,7–0,8, запасом стовбурової деревини до 270–350 м^3/га (запас найбільш вдалих дубняків у віці 100–110 рр. – 450–550 м^3/га). Штучні лісові екосистеми Докучаєвської експедиції є історично унікальним прикладом створення видатних за стійкістю та продуктивністю лісових культур у Степу, особливо в умовах глобальних змін клімату. За своє довголітнє існування вони набули рис природного лісу з властивими йому процесами саморегуляції та самовідтворення, ідентифікуються як сухі і свіжі бересто-пакленові і кленово-липові діброви та утворюють стійкий каркас лісоаграрного комплексу.

Розроблені та випробувані впродовж 125 років поспіль лісобіологічні методи оптимізації навколишнього середовища виявились непересічно цінними і ефективними у вирішенні широкого кола меліоративних, обводнюючих, протиерозійних та інших важливих екологічних проблем у надскладних природно-кліматичних умовах антропогенно-трансформованого довкілля Донеччини. Науковцями підприємства було обґрунтовано еколого-економічну ефективність захисних лісонасаджень та доведено ефект збереження та прибавки урожаю на захищених полях і покращання мікроклімату на міжсмуговому просторі. Визначено, що лісові насадження позитивно впливають на ґрунтоутворювальні процеси, водно-фізичні і хімічні характеристики ґрунтів. Так, під лісовими насадженнями ДП "Маріупольська ЛНДС" потужність гумусованого горизонту складає 0,8 м, вміст гумусу – 6 %; запас гумусу під лісовими насадженнями становить 600 т/га, а на захищених лісом полях – 500 т/га. Розроблено і вдосконалено технології створення та утримання рекультиваційних насаджень з метою реабілітації порушених

видобутком корисних копалин земель і їхнього залучення до ефективного господарського використання. Створено нові унікальні лісові екосистеми на порушених землях на площі понад 125 га. З метою підвищення біорізноманіття рослинних комплексів та покращання їхніх полікорисних функцій на підприємстві з часу його заснування проводяться роботи з інтродукції. На стійкість до впливу низки абіотичних та біотичних факторів випробувано близько 500 видів дерев, чагарників і ліан. Понад 150 декоративних видів вирощуються на розсаднику установи та пропонуються для потреб озеленення.

ДП «Маріупольська ЛНДС» є єдиним регіональним представником галузевої лісової науки, воно здійснює науковий супровід степового лісорозведення в зоні своєї діяльності та відповідальності. Науковцями підприємства і надалі проводяться безперервні роботи з вирішення найбільш гострих проблем лісогосподарської галузі на Донеччині, в тому числі встановлення причин ослаблення, патологічного усихання у природних та штучних лісах Донеччини, розробки та впровадження технології лісовідновлення дуба на нерозкорчованих зрубах після проведення суцільних санітарних рубок гостровсихаючих деревостанів, моніторинг стану, продуктивності і біорізноманіття лісових насаджень, дослідження з питань рекультивації, агролісомеліорації та вирішення інших наукових та науково-практичних завдань неухильного і послідовного впровадження екологічно раціональних систем лісорозведення і лісокористування у Степовій зоні задля збереження та ефективного використання природних ресурсів, поліпшення якості довкілля Донеччини і прилеглих територій.

У надскладних умовах сьогодення є реальна загроза зупинення діяльності ДП «Маріупольська ЛНДС». Для здійснення статутних завдань з наукової та лісогосподарської діяльності, охорони, захисту та екологічної безпеки довкілля Донеччини, задля подальшого функціонування унікального лісоаграрного стаціонару Докучаєвської експедиції, підприємство гостро, як ніколи, потребує підтримки держави – відновлення бюджетного цільового фінансування.

Збереження ДП «Маріупольська ЛНДС», як науково-дослідної установи, є нагальною необхідністю, адже екологічний стан регіону вимагає наукового супроводу у розв’язанні проблем відновлення та реконструкції зелених насаджень різного цільового призначення, частково пошкоджених та повністю знищених під час проведення антитерористичної операції у Донецькій області.